

Πνευματικός άνθρωπος
Διανοούμενος
Πνευματικοί ταγοί/ηγέτες Πνευματική ηγεσία

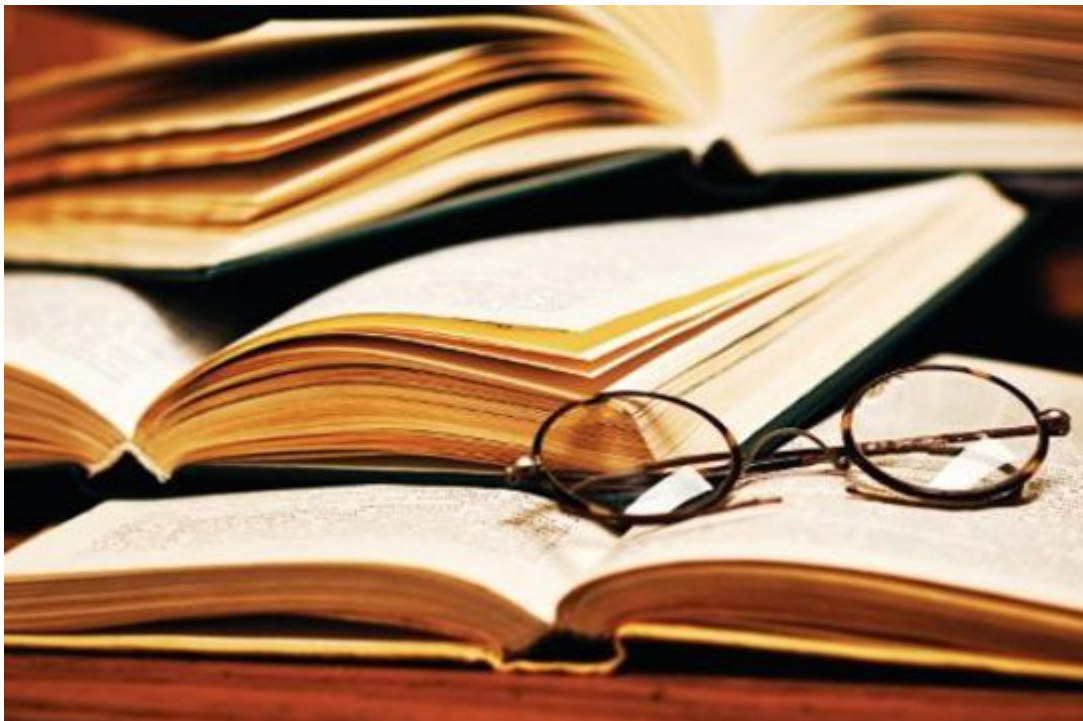
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ

ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΜΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ: Ο άνθρωπος με την ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Λέγοντας πνευματική καλλιέργεια_εννοούμε τη μόρφωση δηλαδή την ηθικοπνευματική ανάπτυξη. Πνευματικά καλλιεργημένος άνθρωπος θεωρείται εκείνος που δε διαθέτει μόνο γνώσεις, αλλά και κοινωνικές, ηθικές και ψυχικές αρετές. Είναι ο άνθρωπος με την ολοκληρωμένη προσωπικότητα, ο άνθρωπος που έχει υψηλή αίσθηση ευθύνης απέναντι στον εαυτό του και στο κοινωνικό σύνολο και όχι μόνο αυτός που γράφει ή δημοσιεύει

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ: Ως πνευματικός άνθρωπος ορίζεται ο άνθρωπος που με το πνευματικό του έργο και την επίγνωση της κοινωνικής του αποστολής έχει τη δυνατότητα να διαμορφώνει τη συνείδηση των συγχρόνων του. Ο επιστήμονας εμπίπτει σε αυτήν την κατηγορία ανθρώπων

ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ: Οι άνθρωποι που στοχάζονται. Οι ασχολούμενοι με Γράμματα, Επιστήμες, Τέχνες ή με το πνεύμα γενικότερα.

ΔΙΑΝΟΗΤΗΣ/ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ: Με τον όρο διανοητής νοείται ο στοχαστής που χωρίς να παραγνωρίζει τα υπάρχοντα φιλοσοφικά συστήματα και ιδεολογικά ρεύματα αναζητεί και χαράσσει νέους δρόμους σκέψης κρίνοντας ελεύθερα και αδέσμευτα τα ατομικά επιστημονικά και κοινωνικά θέματα.



ΠΟΙΟΙ ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ;

Ορισμός

- ✓ Χρησιμοποιούμε τον όρο «πνευματικός άνθρωπος» για ν' αναφερθούμε σε επιστήμονες, λογοτέχνες, καθηγητές πανεπιστημίου, καλλιτέχνες, φιλοσόφους και άτομα του εκκλησιαστικού χώρου που έχουν καταξιωθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε ο λόγος τους μπορεί να επηρεάσει μεγάλο μέρος των πολιτών.
- ✓ Είναι, φυσικά, εύλογο πως άνθρωποι εξαιρετικά καλλιεργημένοι, με άριστο ήθος και αξιόλογη παιδεία υπάρχουν σε όλους τους χώρους και τομείς του κοινωνικού βίου, ωστόσο δεν έχουν απαραίτητα τη δυνατότητα ν' ακουστούν και ν' ασκήσουν επίδραση σε ικανό αριθμό ανθρώπων.
- ✓ Πολύ περισσότερο χρησιμοποιούμε τον όρο αυτό για ν' αναφερθούμε σ' εκείνους τους διαπρεπείς ανθρώπους που διακρίνονται για την ευαισθησία τους απέναντι στα κοινωνικά ζητήματα, που προβληματίζονται και λαμβάνουν θέση πάνω σε θέματα πολιτισμού, ηθικής και πολιτικής, πάντοτε με γνώμονα το όφελος των πολιτών, κι όχι κάποια ιδιοτελή επιδίωξη
- ✓ Πνευματικός άνθρωπος ή διανοούμενος ή πνευματικός ταγός είναι αυτός που ασχολείται με τα κοινωνικά, πολιτιστικά και ηθικά προβλήματα, με την έρευνα της αλήθειας, τη γνώση και το πνεύμα του ανθρώπου (οι φιλόσοφοι, οι ποιητές, οι διακεκριμένοι συγγραφείς, οι καλλιτέχνες, οι επιστήμονες ή καθηγητές Πανεπιστημίων, οι θρησκευόμενοι που προβληματίζονται με κριτικό πνεύμα πάνω στα προβλήματα της ζωής, αυτοί που ενδιαφέρονται, πέρα από τα ατομικά τους, για τα γενικότερα προβλήματα του ανθρώπου). Ο πολυμαθής άνθρωπος, αυτός που με αίσθημα ευθύνης υπηρετεί την επιστήμη, τα γράμματα και τις τέχνες και συμμετέχει ενεργά στην προαγωγή τους. Δεν περιορίζεται σε ξηρές και άγονες γνώσεις, αλλά μετουσιώνει τις γνώσεις αυτές σε στάση ζωής που διαπαιδαγωγεί και μορφώνει την κοινωνία μέσα στην οποία ζει.

Πρέπει να διευκρινιστεί ότι δεν είναι πνευματικοί άνθρωποι όλοι όσοι ασχολούνται με διανοητικά έργα. Πνευματικοί άνθρωποι θεωρούνται όσοι προάγουν τον πολιτισμό. Συγκεκριμένα:

1. **Οι επιστήμονες**, οι οποίοι με την έρευνά τους προωθούν την επιστημονική γνώση
2. **Οι πτυχιούχοι ανώτατων και ανώτερων σχολών** που δεν περιορίζονται στην εφαρμογή των αποκτημένων γνώσεων, αλλά τις διευρύνουν με τις επινοήσεις και τις εμπνεύσεις τους
3. **Οι καλλιτέχνες** (μουσικοί, συνθέτες, λογοτέχνες, ζωγράφοι, αρχιτέκτονες, γλύπτες, σεναριογράφοι κ.λπ.) οι οποίοι παράγουν καλλιτεχνικά δημιουργήματα υψηλής αισθητικής ποιότητας, τα οποία σφραγίζουν την εποχή τους και επηρεάζουν την τέχνη και την κοινωνία.
4. **Οι κριτικοί**, οι οποίοι, έχοντας συνείδηση του κοινωνικού τους ρόλου, συμβάλλουν στην ανάδειξη και προβολή των καλλιτεχνικών δημιουργημάτων και στη διαμόρφωση υψηλών αισθητικών κριτηρίων του κοινού
5. **Οι δημοσιογράφοι** οι οποίοι ανταποκρίνονται στο ρόλο της αντικειμενικής ενημέρωσης και της ανάλυσης της επικαιρότητας με υψηλό αίσθημα ευθύνης. Εκείνοι οι οποίοι διαφωτίζουν την κοινή γνώμη για τα αίτια, τις συσχετίσεις και τα αποτελέσματα των κοινωνικών γεγονότων
6. **Οι πολιτικοί**, οι οποίοι πιστοί σε οράματα και αξίες αγωνίζονται για την ευημερία και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του λαού και αγωνίζονται ανιδιοτελώς
7. **οι κληρικοί**, που δεν περιορίζονται στα τελετουργικά τους καθήκοντα, αλλά καλλιεργούν «έργω και λόγω» την ηθική ευαισθησία των ανθρώπων..
8. **Οι φιλοσοφούντες/διανοητές/στοχαστές** οι οποίοι με το φιλοσοφικό στοχασμό και τις θεωρίες τους φωτίζουν προβλήματα που απασχολούν την κοινωνία και τον άνθρωπο ως ψυχική οντότητα.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

- ✓ Καταστροφή φυσικού περιβάλλοντος
- ✓ Κακή εφαρμογή της επιστημονικής γνώσης
- ✓ Απειλή ή έκρηξη πολέμων
- ✓ Πυρηνική απειλή
- ✓ Εθνικιστικά πάθη
- ✓ Γενοκτονίες
- ✓ Ρατσιστικές προκαταλήψεις
- ✓ Εκμετάλλευση
- ✓ Ολοκληρωτικά καθεστώτα
- ✓ Κρίση Δημοκρατικών θεσμών
- ✓ Κοινωνικές και περιφερειακές ανισότητες (τρίτος κόσμος, βορράς νότος κλπ)
- ✓ Πολιτιστική αλλοτρίωση των μικρών χωρών
- ✓ Κρίση της παράδοσης
- ✓ Ηθική κρίση
- ✓ Κοινωνικά προβλήματα

ΓΙΑΤΙ ΕΧΟΥΝ ΕΥΘΥΝΗ ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ;

ΒΑΣΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ-ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

Ο Μπέικον είχε πει «η γνώση είναι δύναμη»

Η γνώση είναι δύναμη όταν χρησιμοποιείται, όταν εφαρμόζεται στην πράξη, όταν υιοθετείται και ακολουθείται από πολλούς. **Στη χρήση της, επομένως, αποδεικνύεται η δύναμή της** και φαίνεται η αξία της να αλλάζει τη ζωή των ανθρώπων, με αργούς ή γρήγορους ρυθμούς. **Στη χρήση της και στα αποτελέσματά της αποδεικνύεται η ευεργετική επίδρασή της στον άνθρωπο και στην κοινωνία.**

Οι πνευματικοί άνθρωποι είναι κάτοχοι της γνώσης

1. Έχουν εξέχουσα θέση στην κοινωνία και κοινωνικό κύρος, καθώς όλη η δομή των προηγμένων κοινωνιών στηρίζεται στη γνώση
2. Επομένως, ως φορείς δύναμης, είναι υπεύθυνοι για το πώς θα χρησιμοποιηθεί.



ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ;

Ο ΡΟΛΟΣ/Η ΕΥΘΥΝΗ
ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ
ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Οι επιστήμονες ειδικότερα

να **ευαισθητοποιούν** την κοινή γνώμη για ενδεχόμενους κινδύνους από την κακή χρήση των επιστημονικών επιτευγμάτων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΙΑΤΙ
ΕΦΟΔΙΑ/ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Επειδή

- ✓ διαθέτουν ειδικές γνώσεις και στελεχώνουν τα ερευνητικά κέντρα και λειτουργούν ως σύμβουλοι σε οικονομικούς και πολιτικούς οργανισμούς
- ✓ κατανοούν τα τεχνικά προβλήματα καλύτερα από τον μέσο πολίτη ή πολίτη
- ✓ συνεργάζονται με τη διεθνή επιστημονική κοινότητα και είναι σε θέση να έχουν συνολική άποψη για τα συμφέροντα του ανθρώπινου γένους.
- ✓ μπορούν να προσφέρουν τεχνικές συμβουλές και βοήθεια για την επίλυση των απρόοπτων προβλημάτων που ανακύπτουν.
- ✓ μπορούν να προειδοποιήσουν για τους μελλοντικούς κινδύνους που ίσως προκύπτουν από μια τρέχουσα ανακάλυψη.
- ✓ μπορούν να εκλαϊκεύουν τη γνώση, να διαφωτίζουν την κοινή γνώμη

Όλοι γενικά

Νέες ιδέες-εφαρμογές

- ✓ να προάγουν τον πολιτισμό, να διατηρούν την πολιτισμική κληρονομιά
- ✓ να αντιμετωπίζουν τη σύγχρονη πραγματικότητα **κριτικά**
 - ✓ να διαδίδουν τη γνώση
- ✓ Με τη συνδρομή των πνευματικών ανθρώπων μπορεί να επιτευχθεί η ενίσχυση της κριτικής σκέψης των πολιτών και άρα μια πιο αποτελεσματική αντίδραση στις μεθοδεύσεις εκείνες που στρέφονται κατά των δικαιωμάτων και της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου.

Επειδή

- Οι διανοούμενοι έχουν επιτύχει μια ιδιαίτερη εμβάθυνση στους τομείς που υπηρετούν· έχουν συγκεντρώσει πλούτο γνώσεων κι έχουν ισχυροποιήσει τη συλλογιστική τους ικανότητα. Τα στοιχεία αυτά τους καθιστούν ικανούς -και συνάμα υπεύθυνους- για τη μετάδοση μέρους των γνώσεων αυτών στους υπόλοιπους πολίτες.
- Με την ευρύτητα του πνεύματός τους εντοπίζουν τις θετικές πτυχές των νέων προσεγγίσεων, επισημαίνοντας και τις πιθανές αρνητικές προεκτάσεις.
- Βασική τους μέριμνα είναι η αναζήτηση της αλήθειας δεν παρασύρονται απ' τη σκόπιμη συσκότιση που επιχειρείται με κάθε πιθανό τρόπο απ' τους πολιτικούς και τα συνεργαζόμενα με αυτούς μέσα μαζικής επικοινωνίας.
- Οι παρεμβάσεις τους είναι συνετές και

μετριοπαθείς βασισμένες σε λογική επιχειρηματολογία, φανερώνοντας με τη διαλλακτικότητα των δικών τους συλλογισμών τη δυνατότητα πολλαπλών αναγνώσεων σε κάθε ζήτημα. Παράλληλα, είναι υπέρμαχοι της ύπαρξης διαφορετικών οπτικών και αντιλόγου ενώ καταδικάζουν τη μισαλλοδοξία και το φανατισμό.

Ενδιαφέρον/συμμετοχή στα κοινά

- ✓ να ευαισθητοποιούν την κοινή γνώμη για τα κοινωνικά προβλήματα να προτείνουν αξιόπιστες λύσεις
- ✓ να συμμετέχουν στο δημόσιο διάλογο με τόλμη, θάρρος, παρηρσία
 - ✓ να ενδιαφέρονται για τα κοινά
- ✓ να καταγγέλλουν την εξουσία που ενεργεί εις βάρος των λαών παραβιάζοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα (φαινόμενα αυθαιρεσίας, διαφθοράς, δημαγωγίας, λαϊκισμού, τυχοδιωκτισμού κ.λπ.)
 - ✓ να αγωνίζονται για την ειρήνη, τη δημοκρατία, την ελευθερία

Επειδή

- Φροντίζουν για τη συνεχή ενημέρωσή τους σε ποικίλα θέματα του πνευματικού και κοινωνικού βίου.

- Εκφράζουν έντονο ενδιαφέρον για τις πολιτικές εξελίξεις και προβληματίζονται για τα ζητήματα εκείνα που επηρεάζουν περισσότερο τη δράση των πολιτών.

- Η σκέψη τους παραμένει αντικειμενική και ανεπηρέαστη απ' τα διάφορα κοινωνικοοικονομικά συμφέροντα που κινούν τους περισσότερους ανθρώπους, στοιχείο που προσδίδει αυξημένο κύρος στις εκάστοτε παρεμβάσεις τους.

Η αδυναμία των πολιτών ν' αντιληφθούν πλήρως τους μηχανισμούς προπαγάνδας και χειραγώγησης· η αδυναμία τους να κατανοήσουν τις προεκτάσεις μεμονωμένων εγχώριων πολιτικών πράξεων και τις συσχετίσεις τους με επιδιώξεις παγκόσμιας ή ευρύτερης κλίμακας, φέρνουν διαρκώς στο προσκήνιο την ανάγκη του κοινωνικού συνόλου για την ενεργή παρουσία και τη διαφωτιστική δράση των πνευματικών ανθρώπων.

✓ να προασπίζουν την εθνική ενότητα.

- ✓ όταν η αγάπη προς την πατρίδα, τρέπεται σ' έναν απάνθρωπο εθνικισμό, οι διανοούμενοι θα πρέπει να καθιστούν σαφή τη διάκριση ανάμεσα στο σεβασμό για την παράδοση και την εθνική ταυτότητα και τον παραλογισμό του φανατισμού.

Οι πνευματικοί άνθρωποι θα πρέπει να βοηθήσουν τους πολίτες να βρουν την ισορροπία ανάμεσα στην προάσπιση των ιδιαίτερων εθνικών τους γνωρισμάτων και τη γόνιμη επικοινωνία με τους άλλους λαούς. Ζητούμενο δεν είναι η απώλεια της ελληνικής ταυτότητας, αλλά ούτε και η εσωστρέφεια που αποκλείει την πρόσληψη θετικών στοιχείων από άλλα έθνη.

- ✓ να χρησιμοποιούν με υποδειγματικό τρόπο τη γλώσσα

ώστε να γίνονται παιδαγωγοί του λαού με την εκλαϊκευση της γνώσης

Ηθικός τομέας

Σε μια κοινωνία όπου κυριαρχούν πρότυπα υλισμού, ελαφρότητας, ήσσονος προσπάθειας και τυχοδιωκτισμού, οι διανοούμενοι οφείλουν ν' αναδείξουν τις

Με την προϋπόθεση ότι διαθέτουν

→ Ηθικές αρετές

- ✓ εντιμότητα, αξιοπρέπεια
- ✓ συνέπεια λόγων και έργων, που τον καθιστούν πρότυπο για το κοινωνικό

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ επιμέλεια: Μαρία Κάππου

πραγματικές αξίες και τα ιδανικά που θα πρέπει να διαπνέουν τη δράση των πολιτών.

σύνολο

- ✓ υψηλή αίσθηση καθήκοντος
- ✓ Αφιλοκέρδεια, ανιδιοτέλεια
- ✓ Προσήλωση στα ανθρωπιστικά ιδανικά: δικαιοσύνη, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας

→ Κοινωνικές αρετές

- ✓ συνείδηση του κοινωνικού τους ρόλου
- ✓ Πρόταξη του κοινωνικού έναντι του ατομικού συμφέροντος
- ✓ πνεύμα συνεργασίας.

→ Ψυχικά χαρίσματα

- ✓ Τόλμη,
- ✓ Παρρησία
- ✓ Αγωνιστικότητα
- ✓ Υπομονή-επιμονή
- ✓ Αφοσίωση στο σκοπό
- ✓ Ψυχική αντοχή και σθένος
- ✓ Αυταπάρνηση
- ✓ Αποφασιστικότητα για σύγκρουση με οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΩΣ;

- ✓ με το έργο στο οποίο επιδιέχεται
- ✓ δημοσιεύοντας τις γνώσεις και τις κρίσεις του
 - ✓ δίνοντας διαλέξεις
- ✓ συμμετέχοντας σε δημόσιες συζητήσεις ή μέσα από δημόσιες εμφανίσεις
 - ✓ Απαντώντας σε απορίες
 - ✓ Προτείνοντας λύσεις
- ✓ συμμετέχοντας στο δημόσιο βίο.
- ✓ Με τρόπο εκλαϊκευτικό· μέσα από τα κείμενά τους εν είδει ομιλίας ή δημόσιου διαλόγου, οφείλουν να προσφέρουν στο ευρύτερο κοινό τη δυνατότητα να γνωρίσει, να ενημερωθεί και ν' αποκτήσει μια ουσιαστικότερη προσέγγιση.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- ✓ κερδίζει την εκτίμηση των συναδέλφων του και όσων καρπώνονται τα ευεργετικά αποτελέσματα της δράσης του. αποκτά κύρος κερδίζει την εμπιστοσύνη του κόσμου
- ✓ ενημερώνεται, ευαισθητοποιείται η κοινή γνώμη απέναντι στα καίρια ζητήματα της κοινωνικής και πολιτικής κατάστασης
- ✓ δίνοντας με τη ζωή του το παράδειγμα στους άλλους
- ✓ συμμετέχοντας σε εθελοντικές δράσεις διαπαιδαγωγούνται οι πολίτες γίνεται πρότυπο μίμησης για κοινωνική δράση

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΕΜΒΑΘΥΘΝΣΗ

1. Τα εφόδια του πνευματικού ανθρώπου

Ως πνευματικός άνθρωπος ορίζεται το πρόσωπο στο οποίο υπερισχύει η χρήση της διάνοιας, ο διανοούμενος που έχει μια έκδηλη ή υπερβολική προτίμηση για τα πνευματικά ζητήματα, σε αντίθεση με τον άνθρωπο που ασκεί χειρωνακτική εργασία. Οι πνευματικοί άνθρωποι μπορεί να ανήκουν σε οποιονδήποτε χώρο πνευματικής δραστηριότητας.

Ο πνευματικός άνθρωπος **είναι χαρισματικός άνθρωπος.** Έχει χαρίσματα φυσικά, **ευφυΐα για παράδειγμα, και χαρίσματα που τα απέκτησε με σπουδές και μελέτες, με προσωπικό μόχθο και αγώνα ολόκληρης ζωής.** Εφόδιο και οδηγός του πνευματικού ανθρώπου είναι **ο καθαρός και απροκατάληπτος λόγος.** Αυτός τον βοηθάει να κρίνει τι είναι σωστό και τι λάθος, να βρίσκει τις σχέσεις των πραγμάτων και των γεγονότων, να διακρίνει την ουσία από τα φαινόμενα. **Η κρίση** προστατεύει τον πνευματικό άνθρωπο από λάθη και **ενισχύει το κύρος της γνώμης του.** Γι' αυτό είναι και το κύριο γνώρισμα που αρμόζει στον πνευματικό άνθρωπο. **Αυτή την πνευματική ικανότητα οφείλει να βοηθήσει να την αναπτύξουν και οι άλλοι άνθρωποι,** ώστε να μπορούν να κατανοούν και να δίνουν λογική εξήγηση σε όσα συμβαίνουν γύρω τους και να μην πλανώνται. Κατ' αυτό τον τρόπο, ο πνευματικός άνθρωπος γίνεται το **πρότυπο του σκεπτόμενου ανθρώπου.**

Το γεγονός ότι ο διανοούμενος είναι σε θέση να γνωρίζει πολύ περισσότερα από όσα γνωρίζουν οι άλλοι άνθρωποι τον κατατάσσει στις πρώτες κλίμακες της κοινωνικής ιεραρχίας. Αυτή η υπεροχή, όμως, δεν είναι μόνο προνόμιο, αλλά δημιουργεί και ευθύνη για τον πνευματικό άνθρωπο, ο οποίος δεν πρέπει να έχει την αριστοκρατική αντίληψη πως είναι κάποιος εκλεκτός, ανώτερος από τους άλλους. **Οι γνώσεις που κατέχει δεν έχουν τόση αξία, αν δεν τις ανακοινώνει και δεν τις μεταδίδει, απαντώντας στις απορίες των ανθρώπων, προτείνοντας λύσεις στα προβλήματα τους, καταπολεμώντας με κάθε μέσο την άγνοια και την αμάθεια.**

Τους πνευματικούς ανθρώπους κοσμούν όχι μόνο πνευματικές, αλλά και **ηθικές αρετές** επειδή η πνευματική ζωή έχει, στο βάθος της, άμεση σχέση με αρχές και αξίες που είναι, επίσης, προϊόντα του ορθού λόγου, τις ηθικές αξίες. Για το λόγο αυτόν, ο πνευματικός άνθρωπος πρέπει όχι μόνο να διακρίνεται για την **ακεραιότητα του χαρακτήρα του, την υψηλή αίσθηση δικαιοσύνης και αξιοπρέπειας, το ενάρετο ήθος του,** αλλά και να διαπαιδαγωγεί, με τη θεωρία και το παράδειγμά του, τους άλλους με τις αξίες αυτές

2. Η συμβολή του πνευματικού ανθρώπου στην αντιμετώπιση των προβλημάτων/κινδύνων της σύγχρονης εποχής.

Για να αντιμετωπιστούν σε κάθε εποχή τα μεγάλα διαχρονικά προβλήματα της ανθρώπινης ζωής, πνευματικά, κοινωνικά, πολιτικά, αλλά και για να διεκπεραιωθεί ένα πλήθος από άμεσα πρακτικά προβλήματα, καθοριστική είναι η συμβολή του ανθρώπινου πνεύματος. Κύριος εκφραστής της πνευματικής δραστηριότητας κάθε εποχής, κάθε πολιτισμού είναι ο πνευματικός άνθρωπος. [...].

Η αντιμετώπιση του σκοταδισμού, η προστασία της ελευθερίας και της ηθικής ακεραιότητας της κοινωνίας στην οποία ζει, συνεπάγεται για τον πνευματικό άνθρωπο την ευθύνη να εναντιωθεί και να αντιπαλέψει τους κινδύνους που την απειλούν. Και όσο πιο μεγάλοι είναι αυτοί οι κίνδυνοι, τόσο πιο μεγάλη γίνεται και η ευθύνη του, επειδή ο πνευματικός άνθρωπος με την **ευαισθησία, την οξυδέρκεια και τη διορατικότητα** που έχει μπορεί και να τους διαγνώσει και, στο μέτρο των δυνάμεών του, να προστατέψει την κοινωνία απ' αυτούς. **Γι' αυτό και δεν μπορεί να μένει αδιάφορος και αμέτοχος σε όσα συμβαίνουν.** Το χρέος του αυτό είναι βαρύτερο στην εποχή μας, αν λάβουμε υπόψη μας τις ανάγκες, τους ιδιαίτερα επαχθείς και δυσμενείς όρους που επιβαρύνουν τη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου.

Παρά την πρόοδο της επιστήμης και την ευχέρεια με την οποία διαδίδεται η γνώση, ωστόσο, και στην εποχή μας **υπάρχουν προλήψεις, προκαταλήψεις και σύγχυση.** Τα φαινόμενα αυτά ενισχύονται, σκόπιμα ή τυχαία, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα οποία με τον καταϊγισμό των, συχνά αντιφατικών, πληροφοριών που μεταδίδουν, με τη διασπορά ψευδών ειδήσεων, με τη διαστρέβλωση της αλήθειας και την **προπαγάνδα** επηρεάζουν και κατευθύνουν τη σκέψη και τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Ο κίνδυνος αυτός είναι πολύ μεγάλος, αν αναλογιστούμε ότι απλές διαφορές μεταξύ των ανθρώπων και των εθνών μπορεί να τις μετατρέψουν σε μίσος και έχθρα του ενός προς τον άλλο, **να φανατίσουν** τα πλήθη και να προκαλέσουν καταστάσεις υστερίας. **Σ' αυτή την περίπτωση χρειάζεται η νηφάλια και ψύχραιμη σκέψη του πνευματικού ανθρώπου, για να αποτρέψει ολέθριες εξελίξεις.**

Συχνά πίσω από τέτοιες καταστάσεις κρύβονται ύποπτα **συμφέροντα και πολιτικές σκοπιμότητες.** Η ιστορία έχει αποδείξει πως πριν από κάθε πολιτειακή εκτροπή, πριν από μεγάλες εθνικές περιπέτειες, πριν από κάθε ανώμαλη κοινωνική και πολιτική κατάσταση, προηγήθηκαν **φαινόμενα δημαγωγίας** και εξαπάτησης του λαού, **φαινόμενα διαφθοράς και κατάχρησης της εξουσίας** με την **υπονόμευση των θεσμών του δημοκρατικού πολιτεύματος.** Η άνοδος, λόγου χάρη, του φασισμού κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου σε χώρες της Ευρώπης συνοδεύτηκε από τέτοια φαινόμενα. **Μπροστά σ' έναν τέτοιο κίνδυνο η ολιγωρία και η φυγομαχία του πνευματικού ανθρώπου είναι εγκληματική,** γιατί ο κίνδυνος αυτός απειλεί την πολιτική ελευθερία, χωρίς την οποία δεν μπορεί να υπάρξουν ούτε δικαιώματα του πολίτη ούτε και πνευματική ζωή.

Πέρα από τα θεωρητικά προβλήματα, υπάρχουν και τα άμεσα καθημερινά, που, όμως, δεν είναι μικρότερης σημασίας. **Η καταστροφή του περιβάλλοντος, η φτώχεια, η ανεργία, οι διακρίσεις, ο κοινωνικός αποκλεισμός, τα ναρκωτικά, η εγκληματικότητα και η διαφθορά** είναι πολύ επικίνδυνα, και μάλιστα επειδή πλήττουν κυρίως τους νέους. Τα προβλήματα αυτά δε γεννιούνται αυτόματα. Οφείλονται σε συγκεκριμένα κοινωνικά αίτια και μπορεί, ασφαλώς, να λυθούν ή να περιοριστούν. **Καθήκον, λοιπόν, του πνευματικού ανθρώπου είναι να**

επισημάνει την αιτία τους, να καταγγείλει τους υπεύθυνους γι' αυτά και να προτείνει λύσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους.

Σοβαρό κίνδυνο για τις σύγχρονες κοινωνίες αποτελεί και η **αλλοτρίωση**. Η πιο επικίνδυνη μορφή αλλοτρίωσής τους είναι η **αποξένωση από τον παραδοσιακό πολιτισμό τους**, αφού, έτσι, χάνουν την αυθυπαρξία τους, τη συνοχή τους και γίνονται ευάλωτες. Στην εποχή μας ο κίνδυνος αυτός για την κοινωνία μας είναι υπαρκτός και μεγάλος. **Ξένα πολιτιστικά στοιχεία διεισδύουν** με πολλούς τρόπους -τεχνολογικές και οικονομικές εξαρτήσεις, πλανητική πληροφόρηση, μαζικός τουρισμός-αλλοιώνουν και καταργούν τα ήθη και τα έθιμά μας, τη γλώσσα μας, την τέχνη μας, το φυσικό και πολιτιστικό μας περιβάλλον, τον πολιτισμό μας γενικότερα. **Απέναντι σ' αυτό το πρόβλημα πρέπει να σταθεί υπεύθυνα ο πνευματικός άνθρωπος, γιατί έχει άμεση σχέση με την πνευματική ζωή του έθνους μας και, κατά συνέπεια, είναι ο πιο αρμόδιος για τη λύση του**

Ο πνευματικός άνθρωπος με τα έργα του δημιουργεί πολιτισμό. Αυτό είναι εύκολο να το κατανοήσουμε αποτιμώντας σήμερα αυτά που προσέφεραν στον πολιτισμό της ανθρωπότητας με τα δημιουργήματά τους ο Όμηρος, ο Σοφοκλής, ο Κλεισθένης, ο Πραξιτέλης, ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης, ο Ευκλείδης κ.ά. Καλύτερα, όμως, απ' όλους μπορεί να εκτιμήσει την αξία της προσφοράς αυτής ο πνευματικός άνθρωπος και να αντλήσει απ' αυτή σοφία, αλλά και συνείδηση χρέους. **Χρέος να διατηρήσει αυτή την πολιτισμική κληρονομιά, να εμπνεύσει το σεβασμό γι' αυτή, να τη διαδώσει και να τη συνεχίσει, ο καθένας στον τομέα του.** [...]

(Σ. Κούτρας, Πειστικός Λόγος, τ. Α').

3. Η απουσία των πνευματικών ανθρώπων

Όλα όσα διαδραματίζονται στην Ελλάδα τον τελευταίο καιρό σε πολιτικό, κοινωνικό, θρησκευτικό, οικονομικό επίπεδο αναδεικνύουν ένα τεράστιο κενό. Το κενό που δημιουργεί η απουσία των πνευματικών ανθρώπων, αυτών που σε άλλες εποχές όχι πολύ μακριά από τη δική μας 'σήκωναν' στις πλάτες τους και αναδείκνυαν με αδιαμφισβήτητο από κάθε εξουσία τρόπο την κοινωνική βούληση και το κοινό περί δικαίου αίσθημα.

Ας ξεκινήσουμε όμως με τον ορισμό του πνευματικού ανθρώπου. Πνευματικός άνθρωπος καταρχήν δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ο οποιοσδήποτε ασχολείται με κάποια πνευματική δραστηριότητα και απλά διακρίνεται σ' αυτήν ούτε καν ο επιτυχημένος επιστήμονας, πολιτικός, καλλιτέχνης. Ο πνευματικός άνθρωπος έχει καταρχάς γνωρίσει την καταξίωση και την καθολική αποδοχή στον επαγγελματικό του χώρο αλλά όχι μόνο αυτό. Με τις επιστημονικές του καταθέσεις, με τις καλλιτεχνικές του δημιουργίες ή με τις πολιτικές του πεποιθήσεις και παρεμβάσεις έχει αλλάξει τον ρου της ανθρώπινης ιστορίας και συντέλεσε στην ποιοτικότερη ζωή των ανθρώπων σε εθνικό ή σε διεθνές επίπεδο. Κατέχει άπταιστη γνώση του αντικείμενου του και αυτό του επιτρέπει να εισάγει καινοτομίες, να βελτιώνει και να τελειοποιεί το αντικείμενό του αυτό. Το κυρίως χαρακτηριστικό του όμως είναι ότι έχει απαγκιστρωθεί από το στενό επαγγελματικό του αντικείμενο και ασχολείται με ευρύτερες δραστηριότητες, προσπαθεί νοητικά να διεισδύσει στις συνθήκες που καθορίζουν την κοινωνική εξέλιξη και διαμορφώνουν τη μοίρα των ανθρώπων.

Ο βίος του πνευματικού ανθρώπου διέπεται από τη σεμνότητα, την άμιλλα, τον αλτρουισμό, την ειλικρίνεια, την ανιδιοτέλεια, την αποστροφή για τα υλικά αγαθά, αξίες και αρχές που προσπαθεί να μεταλαμπαδεύσει και σε όλους τους απλούς ανθρώπους με την καθημερινή του στάση. Ο πραγματικός πνευματικός ηγέτης μιας κοινωνίας σε δύσκολες στιγμές σηκώνει στις πλάτες του την κοινωνική απαίτηση, βγαίνει μπροστά στους αγώνες

και διεκδικεί για λογαριασμό όλης της κοινωνίας το δίκαιο. Όντας λοιπόν ο πνευματικός άνθρωπος η κορυφαία ύλη της ζωής, έχει τεράστια ευθύνη και καθήκον να βγαίνει κατά καιρούς και όποτε το απαιτεί η κοινωνική συνθήκη μπροστά στους αγώνες.

Στην εποχή μας λοιπόν οι πνευματικοί άνθρωποι φαίνεται να εκλείπουν. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι δεν εμφανίζονται να εκφράσουν την άποψή τους στις δύσκολες στιγμές που περνάει η κοινωνία σήμερα, να μπουν μπροστά στον κοινωνικό αγώνα, να εμπνεύσουν το λαό που δείχνει να πελαγοδρομεί ιδεολογικά. Δεν είναι ορθό αυτό που ακούγεται από ορισμένους ότι υπάρχουν και σήμερα πνευματικοί άνθρωποι απλά μέσα στη λαίλαπα της ιστοπέδωσης των πάντων δεν εκφράζουν τις απόψεις τους προς τα έξω αλλά διαλογίζονται μοναχοί. Ο πνευματικός ηγέτης έχει το φως. Το φως δεν εκφράζεται με σκοτάδι, δεν κρύβεται όταν το κατέχεις. Άρα σήμερα το φως είναι προφανές ότι δεν υπάρχει. Αυτό συμβαίνει γιατί σήμερα με την κατάπτωση και την κατάρρευση των αξιών και των αρχών στις οποίες στηρίχθηκε η εξέλιξη του ανθρώπου, διαβρώθηκε τόσο πολύ η ανθρώπινη φύση που ακόμη και κάποιος να πλησιάζει τα χαρακτηριστικά του πνευματικού ανθρώπου επ' ουδενί δεν μπορεί να τα συγκεντρώσει τα στοιχειώδη, άρα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως τέτοιος και να σηκώσει στις πλάτες του το βάρος αυτό. Επομένως άνθρακες ο θησαυρός και ανεπανόρθωτα εκτεθειμένοι αυτοί που αυτοϋπολογίζονται ή τους υπολογίζουν διπλανοί τους ως πνευματικούς ανθρώπους.

Πέρασαν ανεπιστρεπτί λοιπόν οι καιροί στους οποίους μια παρέμβαση του Ελύτη, του Σεφέρη, του Θεοδωράκη, του Χατζηδάκη, του Αλέκου Παναγούλη, του Κωστή Παλαμά της Μελίνας Μερκούρη, του Κορνήλιου Καστοριάδη και άλλων άλλαξε τον ρου της σκέψης του λαού, αποτελούσε φάρο φωτεινό για την επόμενη κίνηση του πολίτη για την κατάκτηση της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της αλήθειας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της επιρροής των πνευματικών ηγετών στο λαό αποτελεί η κηδεία του Κωστή Παλαμά.

Μεταφέρουμε αυτούσια τη διήγηση της Ιωάννας Τσάτσου που αποδεικνύει ότι ο ποιητής ασκούσε τεράστια επιρροή στο λαό και συνέπαιρνε τα πλήθη ακόμη και νεκρός: «Ο Γερο – Παλαμάς πέθανε. Είχαμε ξεχάσει πως είναι θνητός. Πώς η είδηση μαθεύτηκε και ολόκληρη η Αθήνα κατέκλυσε το νεκροταφείο; Ποια ήταν εκείνη η σιωπηρή συμφωνία που μετέτρεψε την κηδεία του μεγάλου βάρδου σε παλλαϊκό αντικατοχικό συλλαλητήριο; Δεν είναι η πρώτη φορά άλλωστε, που μια κηδεία μετατρέπεται σε διαδήλωση διαμαρτυρίας σε δύσκολους καιρούς. Κάτι παρόμοιο έγινε τα μετέπειτα χρόνια και με την κηδεία του Γεωργίου Παπανδρέου και του Γεωργίου Σεφέρη. Οι κατοχικές αρχές και η κυβέρνηση Λογοθετόπουλου, καταλαβαίνοντας βέβαια τι θα επακολουθούσε, είχαν λάβει τα μέτρα τους. Ο ίδιος ο Πρωθυπουργός ωστόσο παρέστη, καθώς επίσης και εκπρόσωποι των Γερμανών και Ιταλών. Παρ' όλα αυτά δεν είναι δύσκολο να εξηγήσει κανείς την αθρόα συρροή των κατοίκων της πρωτεύουσας. Ο κόσμος πνιγόταν. Αναζητούσε ένα ξέσπασμα, καθώς οι αντοχές του έφταναν πια στα όρια τους. Πράγματι, η υπερφίαλη Γερμανία, καταλαβαίνοντας ότι η αντίστροφη μέτρηση έχει αρχίσει, σκληραίνει ολοένα και περισσότερο τη στάση της με συλλήψεις ομήρων και εκτελέσεις. Οι φήμες για πολιτική επιστράτευση πληθαίνουν, οι απεργίες ξεσπούν η μία μετά την άλλη, οι άνθρωποι πεθαίνουν στους δρόμους από την πείνα και η σβάστικα εξακολουθεί να βεβηλώνει την Ακρόπολη. Οι κατακτητές, οπλισμένοι και επιφυλακτικοί, παρατηρούν το σιωπηλό πλήθος, όμως δεν επεμβαίνουν. Και ξαφνικά εκεί, μέσα στην συνωστισμένη εκκλησία με τις χιλιάδες κόσμου απ' έξω, μια φωνή τράνταξε την παγερή σιωπή κι έφτασε θαρρείς σε κάθε γωνιά της ελληνικής γης:

"Ηχήστε οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,

Δονήστε σύγκορμη τη χώρα πέρα ως πέρα...

Βογγήστε, τύμπανα πολέμου...

Οι φοβερές σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα!"

Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα.

Ήταν η στεντόρια φωνή του Άγγελου Σικελιανού. Ο επικήδειος, που συμπύκνωσε μέσα σε λίγους στίχους τη φωνή ολόκληρης της Ελλάδας. Γιατί, πράγματι, σ' εκείνο το φέρετρο ακουμπούσε η Ελλάδα».

4.Οι άχρηστοι διανοούμενοι

Πού πήγαν οι διανοούμενοι; Αναρωτήθηκαν αρθρογράφοι της εφημερίδας μας τις προηγούμενες ημέρες, εκφράζοντας μάλλον την ανησυχία τους για την απουσία ενός στοχαστικού λόγου κριτικής αλλά και για όσα συμβαίνουν στη χώρα μας τον τελευταίο καιρό. Η ερώτησή τους είναι βεβαίως ρητορική. Οι διανοούμενοι υπάρχουν, εκφράζονται, γράφουν άρθρα σε εφημερίδες, σε περιοδικά, κάνουν διαλέξεις, παρεμβάσεις σε ημερίδες και συνέδρια, γράφουν και εκδίδουν βιβλία. Η ερώτηση που πρέπει να τεθεί λοιπόν είναι όχι πού πήγαν οι διανοούμενοι αλλά γιατί δεν ακούγονται. Δηλαδή το θέμα είναι γιατί οι διανοούμενοι έχουν πάψει πια να έχουν οργανική θέση και οργανικό ρόλο στην κοινωνία μας, να είναι δημόσιοι διανοούμενοι, αν μπορούμε να αποδώσουμε έτσι το αγγλοσαξωνικό «public intellectuals». Και λέγοντας οργανικό ρόλο δεν εννοώ να κινητοποιούν τις μάζες ή να προκαλούν κοινωνικές κινήσεις, αλλά να μπορούν να καθορίζουν, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό, τους όρους και τα θέματα του δημόσιου διαλόγου.

Αν δεν με απατά η μνήμη μου, πρέπει να πάμε πολλά χρόνια πίσω για να βρούμε παρεμβάσεις διανοουμένων με κοινωνικό αποτύπωμα και κοινωνικό αντίκτυπο. Δεν θα πάω βέβαια τόσο πίσω, στη δικτατορία των συνταγματαρχών, για παράδειγμα, και στην καταλυτική παρέμβαση του Γιώργου Σεφέρη, με εκείνη την τόσο ηχηρή φράση ότι ξαναγυρίζει στη σιωπή του. Θα πάω στη διαμαρτυρία διανοουμένων, με επικεφαλής έναν άλλον νομπελίστα ποιητή, τον Οδυσσέα Ελύτη, για τα φαινόμενα παρακμής και εκφυλισμού του δημόσιου βίου και της πολιτικής ζωής στην τελευταία περίοδο του Ανδρέα Παπανδρέου. Από τότε ο οργανικός ρόλος των διανοουμένων αρχίζει να φθίνει, μέχρι ολικής εκλείψεως όσον αφορά τη θέση τους στον δημόσιο διάλογο.

Αυτό συμβαίνει διότι στη χώρα μας ο μόνος μηχανισμός δημόσιου διαλόγου είναι τα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης, ιδιαίτερα η ιδιωτική τηλεόραση. Δεν είναι τυχαίο ότι η φθίνουσα πορεία του δημόσιου ρόλου των διανοουμένων αρχίζει το 1989, με την εμφάνιση της ιδιωτικής τηλεόρασης. Το μέσο αυτό, που είναι τελικά το μόνο που έχει τη δύναμη να κάνει το λεγόμενο «agenda setting», έχει αποκλείσει τους διανοούμενους. Αλλά νομίζω ότι και οι διανοούμενοι είναι απρόθυμοι να πάρουν μέρος στις λεγόμενες εκπομπές λόγου.

Το φαινόμενο δεν είναι μόνο ελληνικό. Η εικόνα του Ζαν Πολ Σαρτρ πάνω σ' ένα βαρέλι στα εργοστάσια της Ρενό ανήκει στο πολύ μακρινό παρελθόν. Και οι δημόσιοι διανοούμενοι, τύπου Μπερνάρ Ανρί Λεβί, δεν είναι παρά μιντιακές καρικατούρες που δημιουργούν το άλλοθι ενός δημοκρατικού διαλόγου όπου εκπροσωπείται και η σκέψη ή ο στοχασμός.

ΑΡΘΡΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΤΟ ΒΗΜΑ»: πηγη:<http://sygchrono-karditsa.blogspot.com>

ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Η ευθύνη του πνευματικού ανθρώπου

ΚΕΙΜΕΝΟ	Θέματα-πληροφορίες Λογικές σχέσεις
<p>Πριν από περίπου δύο δεκαετίες, όταν ο Ουμπέρτο Εκο βρισκόταν στην Αμερική για κάποιες διαλέξεις, ένας αμερικανός δημοσιογράφος τον πλησίασε και, εμφανώς προβληματισμένος, τον ρώτησε πώς καταφέρνει να συμβιβάζει την ιδιότητα του μελετητή και του καθηγητή πανεπιστημίου με τις άλλες δραστηριότητές του και ειδικά με αυτήν του αρθρογράφου. Ο Εκο του απάντησε ότι αυτή η πρακτική είναι κοινή σε όλους τους ευρωπαίους διανοούμενους και ότι ο ίδιος δεν αποτελεί εξαίρεση. Όσον αφορά τα κίνητρό του, επισημαίνει στον πρόλογο του βιβλίου του «Ταξίδια στην υπερπραγματικότητα»: «Υπάρχει ένας ακόμη λόγος που γράφω αυτά τα άρθρα. Πιστεύω ότι είναι πολιτικό καθήκον μου. Στις ΗΠΑ η πολιτική είναι επάγγελμα ενώ στην Ευρώπη είναι δικαίωμα και καθήκον.</p> <p>Πιθανώς αποδίδουμε υπερβολική σημασία και κάνουμε κακή χρήση αυτού, ο καθένας από εμάς όμως νιώθει την ηθική υποχρέωση να συμμετέχει στα κοινά με τον έναν ή τον άλλον τρόπο. Ο δικός μου τρόπος συνίσταται στο να λέω πώς βλέπω την καθημερινή ζωή, τα πολιτικά γεγονότα, τη γλώσσα των ΜΜΕ, ακόμη και μια ταινία». Ο ρόλος του διανοούμενου και η σχέση του με την κοινωνία είναι ένα ζήτημα που δεν έπαψε να απασχολεί τη δυτική σκέψη από την εποχή του Πλάτωνα και το όραμά του για φιλοσόφους-κυβερνήτες. Ποια ευθύνη φέρει ένας πνευματικός άνθρωπος απέναντι στους συμπολίτες του; Με ποιον τρόπο οφείλει να αξιοποιεί τις πνευματικές κατακτήσεις του έτσι ώστε να ωφελεί το ευρύτερο σύνολο και όχι μόνο τους ομοίους του; Έχει δικαίωμα ή υποχρέωση να επεμβαίνει στη δημόσια ζωή, να παίρνει θέση σε καίρια ζητήματα της επικαιρότητας και να θίγει τα κακώς κείμενα; Σε ποιον βαθμό μπορεί ο διανοούμενος να διατηρήσει την αυτονομία του και την ακεραιότητά του από τη στιγμή που εισέρχεται στην αρένα των πολιτικών συζητήσεων και των ΜΜΕ;</p> <p>Στο πλαίσιο του αφιερώματος της γαλλικής εφημερίδας «Le Figaro» διάφοροι στοχαστές της εποχής μας ο καθένας προερχόμενος από διαφορετικό γνωστικό πεδίο κλήθηκαν να απαντήσουν σε αυτά τα ερωτήματα και να σκιαγραφήσουν το τοπίο της σύγχρονης διάνοησης. Ο Μπερνάρ-Ανρί Λεβί, φιλόσοφος και συγγραφέας, θεωρεί ευτύχημα την άρθρωση πολιτικού λόγου από τη μεριά των διανοούμενων σήμερα και θεωρεί απαραίτητες τις επεμβάσεις τους σε μεγάλα πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα. «Οι λέξεις είναι σαν ένα παγόβουνο από το οποίο δεν βλέπουμε παρά μόνο την κορυφή. Καθήκον των διανοούμενων είναι να μας αποκαλύπτουν ή έστω να μας κάνουν να υποψιαζόμαστε το αφανές μέρος του».</p> <p>Η Συλβιάν Αγκασίνσκι, από την άλλη, δέχεται τη χρησιμότητα της δημόσιας αντιπαράθεσης και συζήτησης των διανοούμενων,</p>	

υποστηρίζει όμως ότι η αναζήτηση της μεταφυσικής ή επιστημονικής αλήθειας δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να επιτυγχάνεται μέσω των ΜΜΕ, σε έναν χώρο δηλαδή όπου η θεαματικότητα είναι το Α και το Ω. Ούτε η αντίθετη στάση, η αποχή από τις δημόσιες αντιπαραθέσεις και ο εγκλωβισμός σε μια στενή επιστημονική κοινότητα δηλαδή, αποτελεί λύση.

Μαζί του μοιάζει να συμφωνεί και ο συγγραφέας Φίλιπ Σολέρ: στιγματίζει το φαινόμενο του «ακαδημαϊσμού», κατακρίνει τους διανοούμενους που έχουν απομακρυνθεί από τις αξίες του Διαφωτισμού, έχουν γίνει άκαμπτοι και στείροι και έχουν ξεχάσει την «τέχνη της ζωής». Ο Τζορτζ Στάινερ, φιλόσοφος και συγγραφέας, θέτει τέλος το θέμα της «ιδιωτικής στιγμής» («privacy»): σε έναν κόσμο στοιχειωμένο από την υλιστική επιθυμία και τον δεσποτισμό της αγοράς το χωροχρονικό περιθώριο απομόνωσης που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση του καθαρού στοχασμού διαγράφεται ολοένα και πιο στενό.

Ίσως τελικά δεν υπάρχει «συνταγή»: κανένας δεν μπορεί να αναγκάσει έναν διανοούμενο να επέμβει στα κοινά και κανένας δεν μπορεί να ξέρει εκ των προτέρων την ποιότητα της παρέμβασής αυτής. Οι «ψευτοδιανοούμενοι» με τις δημαγωγικές διαθέσεις δύσκολα εντοπίζονται από τον όχλο. Και φυσικά ο ίδιος ο διανοούμενος από την πλευρά του αναγκάζεται συχνά να λειτουργεί ενστικτωδώς. Όπως το έθεσε ο Έκο, «δεν υπάρχει κανόνας· μερικές φορές πρέπει να μιλάς επειδή νιώθεις την ηθική υποχρέωση να πεις κάτι και όχι επειδή έχεις την "επιστημονική" βεβαιότητα ότι αυτό που λες το λες με τρόπο αδιαμφισβήτητο».

Ερωτήσεις

1. Να συντάξετε την περίληψη του κειμένου σε 90-100 λέξεις. Ποια συλλογιστική πορεία ακολουθεί ο συντάκτης του κειμένου στις 3 πρώτες παραγράφους του κειμένου;
2. Ποια στοιχεία του άρθρου εντοπίζετε στο κείμενο;
3. Να συντάξετε ένα άρθρο στο οποίο θα σχολιάσετε την ευθύνη των επιστημόνων και γενικότερα των πνευματικών ανθρώπων έναντι της κοινωνίας. Παράλληλα να σχολιάσετε την χρησιμότητα του δημοσίου διαλόγου των πνευματικών ανθρώπων για θέματα που απασχολούν την κοινωνία.

(500-600 λέξεις)

ΚΕΙΜΕΝΟ	Θέματα-πληροφορίες Λογικές σχέσεις
<p>Έχει παρατηρηθεί ότι οι πέρα από τα κοινά μέτρα δημιουργικοί άνθρωποι στον τομέα του πνεύματος έχουν σιδερένιαν αντοχή και μπορούν να εργάζονται σκληρά χωρίς να καταρρέουν από εξάντληση. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η παραγωγική τους ικανότητα, και ποσοτικά μόνο θεωρούμενη, ως όγκος καθημερινής εργασίας σχεδόν χειρωνακτικής, προκαλεί κατάπληξη. [...] Ανεξάρτητα από την ποιότητα, αυτή καθαυτή η ποσότητα της παραγωγής έχει κάτι το υπεράνθρωπο — ξεπερνά κατά πολύ τις κοινές ανθρώπινες δυνάμεις. [...] Οι σκληροί και ανήμελοι είναι στην ιστορία του πνεύματος σπάνιοι* ο μεγάλος αριθμός αποτελείται από ακαταπόνητους δουλευτάδες.</p> <p style="text-align: center;">[...]</p> <p>Η μεγάλη αντοχή του πνευματικού δημιουργού γεννιέται και συντηρείται, κατά κύριο λόγο, από την ψυχή του. Η φλογερή αγάπη προς το έργο του και η πίστη η αδιάσειστη στον προορισμό αυτού του έργου είναι οι μεγάλες πηγές της δύναμης του. Αυτές δεν τον αφήνουν (και στην περίπτωση ακόμη της κλονισμένης υγείας) να λυγίσει. Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του. Αυτή τον διατηρεί ακμαίο, νέο, δροσερό. Και επειδή την αγάπη και την πίστη τη βρίσκει μόνο εκείνος που με ορισμένη πνευματική τοποθέτηση δίνει περιεχόμενο, πρόγραμμα, νόημα στη ζωή του, και δικαίωση του μόχθου του θεωρεί την εκτέλεση αυτού του προγράμματος (την «πλήρωση του νοήματος» της ζωής), η πνευματική τοποθέτηση είναι, σε τελευταίαν ανάλυση, το στοιχείο που τροφοδοτεί την αντοχή του δημιουργού (απέναντι στη φθορά που φέρνει ο κάματος, αλλά και απέναντι στους κλυδωνισμούς της ζωής, στο φυσικό και στον ηθικό «πόννο»). Ο κοινός άνθρωπος που δεν είναι κατά τον ίδιο τρόπο τοποθετημένος, εύκολα εξαντλείται και καταρρέει όταν χτυπηθεί από ένα ανεπάντεχο δεινό ή όταν η υπέρμετρη δουλειά αρχίσει να φθείρει την υγεία του. Ο πνευματικά τοποθετημένος δημιουργός δεν γκρεμίζεται εύκολα ούτε από τη νόσο, ούτε από τα γερατειά, ούτε από τις απογοητεύσεις και τα πένθη, τα ατυχήματα της ζωής, και όπως ο πολυάσχολος και προκομμένος άνθρωπος δεν «ευκαιρεί», καθώς λέμε, να αρρωστήσει, έτσι κι αυτός, με την προσήλωση του στο νόημα που έχει δώσει στη ζωή του, δεν «ευκαιρεί» ούτε τον κόπο να αισθανθεί ούτε τη φθορά — και φτάνει στο τέρμα του βίου σαν τον αθλητή που πέφτει επιτέλους για να αναπαυθεί στη χαρά της νίκης. Κατά βάθος πρόκειται για την πανίσχυρη ψυχική αντοχή ενός εκλεκτού ανθρώπου που συμφωνά με την πνευματική του τοποθέτηση ξέρει να δίνει στα γεγονότα μια δική του σημασία και να τα δαμάζει.</p> <p>(Ε. Π. Παπανούτσος, <i>Πρακτική Φιλοσοφία</i>, Β' έκδοση, Αθήνα 1980, σελ. 320, 321-322, 323)</p>	

Ερωτήσεις

- A.** Να γράψετε στο τετράδιο σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (70-90 λέξεις). **Μονάδες 25**
- B1.** Να αναπτύξετε σε 70-80 λέξεις το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος από το κείμενο : **«Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του».** **Μονάδες 12**
- B2.** **«Η μεγάλη αντοχή [...] στη χαρά της νίκης».** Στη συγκεκριμένη παράγραφο να διερευνήσετε:
- α. Ποιον τρόπο πειθούς επιστρατεύει ο συγγραφέας; (Μονάδες 4)
- β. Ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί; Να αναφέρετε ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση. (Μονάδες 4) **Μονάδες 8**
- B3.** Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις του κειμένου: **ακαταπόνητους, ανεπάντεχο, υπέρμετρη, προσήλωση, δαμάζει.** **Μονάδες 5**
- B4.** Να αναφέρετε πέντε παραδείγματα μεταφορικής χρήσης της γλώσσας από το κείμενο που σας έχει δοθεί. **Μονάδες 5**

Πηγές:

Εκπαιδευτήρια Καίσαρη Διαγράμματα εννοιών γ' λυκείου

http://latistor.blogspot.gr/2014/01/blog-post_11.html

<http://sapientiavivendi.blogspot.gr/2009/01/blog-post.html>

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΤΗΣ
ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Κείμενο	Θέματα-πληροφορίες Λογικές σχέσεις
<p>Για να απαντήσει κανείς στο ερώτημα, ποιος είναι ο ρόλος των διανοουμένων της εποχής μας, πρέπει να έχει διευκρινίσει τι εννοεί με τον όρο "διανοούμενος".</p> <p>Συνήθως προϋποθέτουμε ότι ένας διανοούμενος πρέπει να είναι ένας άνθρωπος μορφωμένος. Όμως κάθε μορφωμένος δεν είναι και διανοούμενος. Από τον διανοούμενο δεν περιμένει κανείς απλώς να έχει πλούσιες γνώσεις, να είναι καλλιεργημένος ή να κατέχει μια ειδικότητα. Γιατί ο διανοούμενος είναι, όπως δηλώνει και η λέξη, ένας άνθρωπος, που δεν δέχεται κι αυτό σημαίνει, ότι είναι ένας άνθρωπος, που δεν δέχεται τα πράγματα, όπως του προσφέρονται, αλλά τα περνά μέσ' από τη δοκιμασία της δικής του διάνοιας — είναι με άλλα λόγια ένα πνεύμα κριτικό όχι μόνο σε ό,τι αφορά τους άλλους αλλά και σ' ό,τι αφορά τον εαυτό του.</p> <p>Η κριτική στάση του διανοούμενου τον συνδέει με την διαμαρτυρία. Επειδή ασκώντας κριτική δεν συμβιβάζεται με τα καθιερωμένα, ο διανοούμενος επαναστατεί και διαμαρτύρεται. Το καθιερωμένο σε όλους τους τομείς μοιάζει να είναι ένα σύστημα προσαρμογής δοσμένο από πριν, που λειτουργεί σαν ένας μηχανισμός. Ο διανοούμενος στη δεδομένη περίπτωση αντιπροσωπεύει το πρόσωπο, που αντιστέκεται στον μηχανισμό των θεσμών. Η διαμαρτυρία του είναι μια στάση αρνήσεως, όμως αποτελεί προϋπόθεση για μια θετική αντιμετώπιση, γιατί αίρει την παθητική αδιαφορία, με την οποία οι μάζες δέχονται τα πράγματα.</p> <p>Η κριτική στάση εξ άλλου προβαίνει μέσ' από μια απόσταση. Σε μια εποχή σαν τη δική μας, που ο άνθρωπος δεν έχει σχεδόν άλλη εκλογή παρά μόνον ανάμεσα στο πνεύμα της συλλογικής συμπεριφοράς ή της απομόνωσης, το να πάρει κανείς απόσταση από τα πράγματα είναι δύσκολο: γιατί απόσταση αφ' ενός σημαίνει διάσταση προς την παθητική προσαρμογή, αφ' ετέρου όμως δεν σημαίνει και ρήξη με την πραγματικότητα. Ο διανοούμενος έχει την δύναμη να αποσπάται από τα πράγματα — τις πολιτικές θέσεις, τις καλλιτεχνικές τεχνοτροπίες, τα αξιώματα της συμβατικής ηθικής, τους κοινωνικούς θεσμούς και τα λογής συνθήματα, όχι για να μείνει έξω από την πρακτική ζωή αλλά για να αναμετρηθεί μαζί της.</p> <p>Η θέση του διανοούμενου μοιάζει κατά πολύ μ' εκείνη του Σωκράτη. Ξεχωρίζοντας από τους πολλούς δεν είναι ένας επαίτων (επαίτων αυτός που αισθάνεται, καταλαβαίνει, ξέρει), δεν είναι ο ειδικός μιας τέχνης, αλλά αυτός, που ανοίγεται προς το όλον κινδυνεύοντας όμως να χαθεί μέσα στην αοριστία. Για να μη χαθεί μέσα στην αοριστία — την ανεύθυνη θεωρητικολογία — ο διανοούμενος σήμερα χρειάζεται πάνω απ' όλα μια υπεύθυνη περισυλλογή. Ο διασκορπισμός της εποχής μας δεν εμφανίζεται μόνο μέσα στην αύξουσα εξειδίκευση, αλλά και μέσα στην καταναλωτική συνείδηση του σημερινού ανθρώπου στη σχέση του με τα αγαθά, που του προσφέρονται στον τομέα της διαβίωσης ή της ψυχαγωγίας.</p>	

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ επιμέλεια: Μαρία Κάππου

Για την περισυλλογή του αυτή, που είναι διπλή, δηλ. αφορά τα γύρω του και τον εαυτό του, ο διανοούμενος της εποχής μας έχει λοιπόν να παλαίψει σκληρά. Η περισυλλογή του δεν είναι μια ασκητική φυγή, είναι μια υπεύθυνη περισυλλογή, που κατορθώνει να ξεπεράσει την επικαιρότητα και να προσδώσει στη στιγμή το βάθος της μνήμης και του σχεδιασμού. Τον διανοούμενον, αν είναι ζωντανός πνευματικός άνθρωπος, δεν τον ενδιαφέρει τόσο το παρελθόν και το μέλλον όσο το παρόν. Το παρόν είναι αυτό, μέσα στο οποίο δοκιμάζεται.

(Κώστα Π. Μιχαηλίδη, *Οικείωση και Αλλοτρίωση*, διασκευή)

Ερώτημα 1^ο

Για την προετοιμασία μιας ομαδικής εργασίας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, διάβασες το παραπάνω κείμενο. Να γράψεις μια περίληψη του κειμένου αυτού, με την οποία θα ενημερώσεις τα άλλα μέλη της ομάδας σου για το περιεχόμενο του (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

Ερώτημα 2^ο

Να αναπτύξετε σε 60-80 λέξεις το νόημα του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: "Ο διασκορπισμός της εποχής μας δεν εμφανίζεται μόνο μέσα στην αύξουσα εξειδίκευση, αλλά και μέσα στην καταναλωτική συνείδηση του σημερινού ανθρώπου στη σχέση του με τα αγαθά, που του προσφέρονται στον τομέα της διαβίωσης ή της ψυχαγωγίας."

Μονάδες 5

B2 "Συνήθως προϋποθέτουμε ... ή της ψυχαγωγίας." Για κάθε παράγραφο του αποσπάσματος αυτού να γράψετε έναν πλαγιότιτλο.

Μονάδες 5

B3. Να γράψετε από ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις με τη σημασία που έχουν στο κείμενο: **περισυλλογή, συμβιβάζεται, αοριστία, διαμαρτυρία, ενδιαφέρει, διάνοια.**

Μονάδες 6

B4. ψυχαγωγία, τεχνοτροπίες: Να σχηματίσετε τέσσερις νέες σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας για καθεμιά από ένα (διαφορετικό κάθε φορά) συνθετικό των παραπάνω λέξεων.

Μονάδες 4

B5. όμως, ή, γιατί, αλλά (το πρώτο του κειμένου), **με άλλα λόγια:** Ποια νοηματική σχέση εκφράζει η χρήση καθεμιάς από τις παραπάνω λέξεις στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 5

Ερώτημα 3ο

Σας δίνεται η ευκαιρία, με αφορμή μια πολιτιστική εκδήλωση του σχολείου σας, να συναντήσετε έναν διανοούμενο. Ποιες σκέψεις σας θα του εκθέτατε σχετικά με το πώς πρέπει να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που απασχολούν σήμερα τη νεολαία; (Να καταγράψετε τις σκέψεις σας αυτές σ' ένα δοκίμιο πειθούς 500-600 λέξεων, το οποίο θα του επιδώσετε κατά τη συνάντησή σας.)

Μονάδες 50